

Kentsel Dönüşüm Alanlarında Sosyal Adalet Arayışlarının Kentsel Peyzaj Üzerinden Araştırılması

Investigation of Social Justice Searches in Urban Transformation Areas Through Urban Landscape

 İpek Müge ÖZGÜÇ¹, Nilüfer KART AKTAŞ¹

Özet

Ülkemizde 1980 yıllarından sonra hızlanan kentsel dönüşüm çalışmaları ile birlikte "Sosyal Adalet" kavramı da önem kazanmaya başlamıştır. Gelişmiş toplumlarda, diğer tüm alanlarda olması gerektiği gibi kentsel dönüşüm projeleri hazırlanırken toplumun tüm kesimlerine fırsat eşitliği sağlanması esastır. Bu düşünceden yola çıkılarak, İstanbul Esenler ilçesinin örnek alan olarak seçilen bazı mahallelerindeki kentsel dönüşüm projeleri sosyal adalet yaklaşımı açısından irdelenmiştir. Açık ve yeşil alanların yeterliliği kapsamında sosyal adaletin bu mahallelerde sağlanamadığı görülmüştür. Çalışmada esas vurgulanmak istenen konu; gelişmekte olan şehirlerde kentsel adaletin, kentsel dönüşüm projelerinde de dikkate alınması gerekliliğidir. Ancak bu gerçekleştiği takdirde dönüşüm çalışmaları doğru bir şekilde gerçekleşecektir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dönüşüm, Sosyal adalet, Kentsel peyzaj

Abstract

In our country, with the accelerated urban transformation efforts after 1980, the concept of "Social Justice" has started to gain importance. In developed societies, it is essential to provide equality of opportunity to all segments of the society while preparing urban transformation projects, as it should be in all other areas. Based on this idea, urban transformation projects in selected neighborhoods of İstanbul Esenler district were examined in terms of social justice approach. It has been observed that social justice cannot be provided in these neighborhoods within the scope of the adequacy of open and green spaces. The main subject to be emphasized in the study; Urban justice in developing cities should also be taken into account in urban transformation projects. However, if this happens, the transformation works will take place correctly.

Keywords: Urban transformation, Social justice, Urban landscape

1. Giriş

Kentler genel bir yerleşim birimi olarak düşünülmeyle birlikte, içinde insanlarla birlikte diğer canlıların da yaşadığı ve pek çok farklı yapıyı barındıran kompleks bir oluşum olarak ele alınabilir.

Toplumların gelişmesi, nüfus artışı, doğal afetler vb. pek çok doğal ve/veya insan etkisi ile olan pek çok faktörün etkisiyle kent olgusu sürekli bir değişimin içerisinde yer almaktadır. Bu değişim ilerleme-gelişme şeklinde olabildiği gibi bozulma-yıpranma şeklinde de olmaktadır. Özellikle gelişmiş toplumlarda sosyo-ekonomik gelişmelerle birlikte kent ve kentlerin üzerinde yaşayan canlılara sunduğu hizmetler anlamında da gelişmeler yaşanmıştır. Bu süreçte ortaya çıkan kentsel dönüşüm kavramı artık pek çok anlamda fonksiyonelliğini kaybetmiş, yıpranmış kentlerin yenilenmesi, iyileştirilmesi, daha fonksiyonel hale gelmesine hizmet etmek amacını taşımaktadır.

Polat (2005) yaptığı bir çalışmada kentsel dönüşüm projelerinin tek amacının fiziksel çevresel problemleri çözmek olmadığını belirtmiştir. Polat (2005)'a göre bu projelerin ortaya çıkan yeni toplumsal gereksinimleri de karşılaması gerekmektedir.

Ergenekon (2003) sadece ülkemizde değil diğer ülkelerdeki kentsel dönüşümü/yenilemeyi gerektiren nedenlerin ülkenin gelişmişlik düzeyine göre farklılık gösterdiğini söylemiştir. Polat (2005), Yerebasmaz (2006), Çağla (2007) ve Elgin (2008) yaptıkları çalışmalarda “Kentsel dönüşümü gerektiren nedenleri” sıralamışlardır. Bunları; “fiziksel dönüşüm-fiziksel eskime ve yeni alan gereksinimi-teknolojik dönüşümler-sosyokültürel dönüşümler-politik dönüşümler-demografik dönüşümler-afetler-makroekonomik dönüşümler” olarak sıralamışlardır. Parker (2013), yaptığı bir çalışmasında İstanbul Tarlabası'nda büyük çaptaki kentsel dönüşüm projelerinin birey davranışları üzerindeki etkilerini incelemiştir.

Ancak, Şahin (2003)'in de belirttiği gibi ülkemizde kentsel dönüşüm sadece “fiziksel çevrenin dönüşümü” olarak algılanmaktadır. Bunun sonucu olarak da olay dar bir çerçeve içinden ele alındığı için tatmin edici sonuçlara ulaşmak mümkün olmamaktadır.

Sürekli gelişen bir dünyada kentleşmenin engellenmesi mümkün değildir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz de bu kentleşme sürecinden geçmektedir. Bu durumda dikkate alınması gereken pek çok kriter bulunmaktadır. Bunlardan biri de çalışmaya konu olan “Sosyal Adalet” kavramıdır.

TDK (2022)'na göre “Sosyal adalet”, “Toplumun değişik kesimlerinde hayat standardı, gelir düzeyi vb. birtakım ölçülerin fırsat eşitliği çerçevesinde dikkate alınmasıyla

sosyal alanda sağlanan denge durumu” olarak tanımlanmaktadır. Konu kentsel dönüşüm sürecinde ele alındığında, sağlıklı bir kent planlamasında öncelikli bir kavram olarak karşımıza çıkar.

Corburn (2017) yaptığı bir çalışmada farklı kültürlerden farklı sosyo ekonomik sınıflardan insanların çevrelerinin de buna bağlı olarak farklılık gösterdiğini bunun da eşitsizlikler yarattığını vurgulamıştır. Gelobter (1994)’e göre ise; “Kentsel çevresel adalet” pek çok etkenin yanısıra kentlerdeki farklı nüfus gruplarının varlığıyla yakından ilgilidir.

Örçen Güler ve Turan’a (2020) göre kentte yaşayanların kentsel dönüşüm sürecinde karar alma aşamalarında yer almaması da çevresel adalet ve dengesini bozan bir etken olarak rol oynamaktadır.

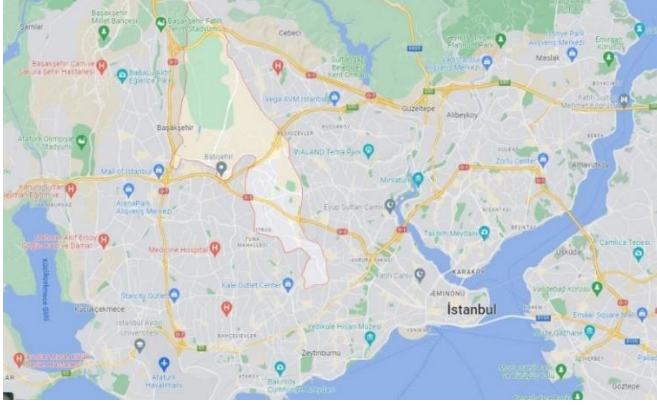
Bu bağlamda kentsel dönüşüm ile sosyal adalet arasında oldukça kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır. Kentsel dönüşüm ile hedeflenen yaşam kalitesi yüksek, barınma, ticaret, kültür, dinlenme gibi sosyal altyapıları mevcut, kentsel açık ve yeşil alanları yeterli ve erişilebilir kent ortamları oluşturulurken bu süreçte halkın katılımı da sağlanmaktadır. Böylelikle bu alanlar sosyal adaletin de sağlandığı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

İstanbul pek çok faktörün etkisi altında sürekli nüfus artışına maruz kalan bir il konumundadır. Nüfusun hızla artması ancak alt ve üst yapı hizmetlerinin yetersiz kalması ile gecekondulaşma, fiziksel açıdan zayıf binalar, çarpık ve düzensiz kentleşme sorunları ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu plansız ve çarpık yapılaşma ve özellikle 1999 depremi ile yaşanan büyük mal ve can kaybı İstanbul’da kentsel dönüşüm çalışmalarına hız kazandırmıştır.

İstanbul’un ilçelerinden biri olan Esenler İlçesi de bu plansız gelişmeden payını almıştır. Yoğun nüfus ile çarpık ve yoğun yapılaşma baskısı altındaki bu ilçe araştırma alanı olarak seçilmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırma alanı olarak İstanbul İli Esenler İlçesi seçilmiştir. Esenler, doğuda Bayrampaşa, kuzeyde Sultangazi, Başakşehir, güneyde Güngören, Zeytinburnu, batıda ise Bağcılar ilçelerine komşudur (Anonim, 2022a) (Şekil 1). Toplam 17 mahallesi bulunan Esenler İlçesi’nin yüzölçümü toplam 5.227 hektar olup Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi’ne (ADNKS) göre 2021 yılı toplam nüfus 447.116 olmuştur (Anonim, 2022b).

Şekil 1. Esenler ilçesi konum (Anonim, 2022c).

17 mahalleden oluşan Esenler İlçesi mahalle nüfusları ve mahalle yüzölçümleri aşağıdaki çizelgede verilmiştir (Çizelge 1).

Çizelge 1. Esenler ilçesi mahalle nüfusu ve yüzölçümü (Anonim, 2022d, Anonim, 2022e).

No	Mahalle Adı	Nüfus	Yüzölçümü (ha)
1	Turgut Reis Mahallesi	45.957	58
2	Fatih Mahallesi	43.396	51
3	Nine Hatun Mahallesi	42.116	5
4	Oruç Reis Mahallesi	40.712	150
5	Kazım Karabekir Mahallesi	35.650	42
6	Havaalanı Mahallesi	34.602	52
7	Tuna Mahallesi	33.290	72
8	Fevzi Çakmak Mahallesi	32.877	49
9	Menderes Mahallesi	32.539	44
10	Birlik Mahallesi	27.846	61
11	Kemer Mahallesi	22.362	76
12	Namık Kemal Mahallesi	16.672	24
13	Davutpaşa Mahallesi	16.316	21
14	Mimar Sinan Mahallesi	13.449	17
15	Yavuz Selim Mahallesi	3.790	24
16	15 Temmuz Mahallesi	3.239	193
17	Çiftehavuzlar Mahallesi	2.303	119

Esenler İlçesi arazi kullanım durumuna bakıldığında (alanın kuzeybatısında kalan bir kısım askeri alanı bu arazi kullanımına dahil edilmemiştir) 20 ha (%1.13) park ve yeşil alan, 6 ha (%0.3) rekreasyon alanı ve 6 ha (%0.3) spor alanı ile aktif yeşil alan bakımından oldukça yetersiz bir ilçedir (Şekil 2).

Angın (2017) yaptığı bir çalışmada İstanbul'un 1950'li yıllarda gecekondulaşmanın arttığı süreçte, Esenlerin en fazla etkilenen yerlerden biri olduğunu belirtmiştir. İlçenin çevresinde yer alan Bayrampaşa'daki iş merkezleri, giyim ve tekstil odaklı şirketlerin yanında, İkitelli sanayi sitesinin gelişmesi sonucunda nüfus artmış, bunun doğal sonucu olarak da kaçak ve sağlıksız yapılaşmalar sosyal yapıyı bozmuştur. Bu kozmopolit yapıyı Doğu Anadolu ve Karadeniz'den gelen göçler oluşturmuştur.

Esenler İlçesi gecekondulu, çarpık ve plansız yapılaşmaları nedeniyle kentsel dönüşüm uygulamalarının yoğun olarak gerçekleştirildiği bir ilçedir. Birçok mahallesinde ve ilçe sınırları içerisinde bulunan askeri alanlar içerisinde çeşitli kentsel dönüşüm ve akıllı şehir uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Çalışma kapsamında kentsel dönüşüm çalışmaları tamamlanmış mahallelerden Turgut Reis, Çifte Havuzlar ve Havaalanı mahalleleri araştırma alanı olarak seçilmiştir. Bu kapsamda mahallelerin açık ve yeşil alanları kişi başına düşen yeşil alan oranları bağlamında araştırılarak, sosyal adaletin bu kapsamda sağlanıp sağlanmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

3. Bulgular

Çalışma kapsamında kentsel dönüşüm çalışmalarının bir kısmı tamamlanan Turgut Reis, Çifte Havuzlar ve Havaalanı mahalleleri incelenmiştir.

Turgut Reis Esenler İlçesi'nin en kalabalık ilçesi, Çifte Havuzlar ise en az nüfusa sahip mahallesidir. Havaalanı 17 mahallenin 6. sırasında bulunmaktadır.

3.1. Turgut Reis Mahallesi

Araştırmaya konu olan mahallelerden birisi olan Turgutreis Mahallesi, Esenler' in kuzeybatısında yer almaktadır (Şekil 3). Mahallenin nüfusu 2022 yılı verilerine göre 45.957'dir. Esenler'in en fazla nüfus barındıran mahallesidir. Bu mahallenin nüfusunu ilçenin diğer mahallelerinde olduğu gibi alt ve orta gelirli aileler oluşturmuştur (Anonim, 2022g, Anonim, 2022h). Angın (2017)'a göre bunun bir sonucu olarak da bölgedeki binalar oldukça eski ve pek çoğu ruhsatsız durumdadır. Bu mahallede uygulanan kentsel dönüşüm çalışmaları 6306 sayılı Kentsel Dönüşüm Kanunu'na tabi olunmadan yapılmıştır (Şekil 4).

Şekil 3. Turgut Reis Mahallesi konum haritası (Google Earth, 2022).

Şekil 4. Turgut Reis Mahallesi için planlanan dönüşümün maketi (Anonim, 2022ı).

Tamamlanan Turgutreis Konutlarında kentsel dönüşümüne olumsuz yaklaşımın temel sebebi konutların hiçbir çevre düzenlemesi ve sosyal alan yapılmadan inşa edilmesidir. Site bahçesinde yeşil alan ve vakit geçirilebilecek ortak alanlar bulunmamaktadır (Şekil 5).

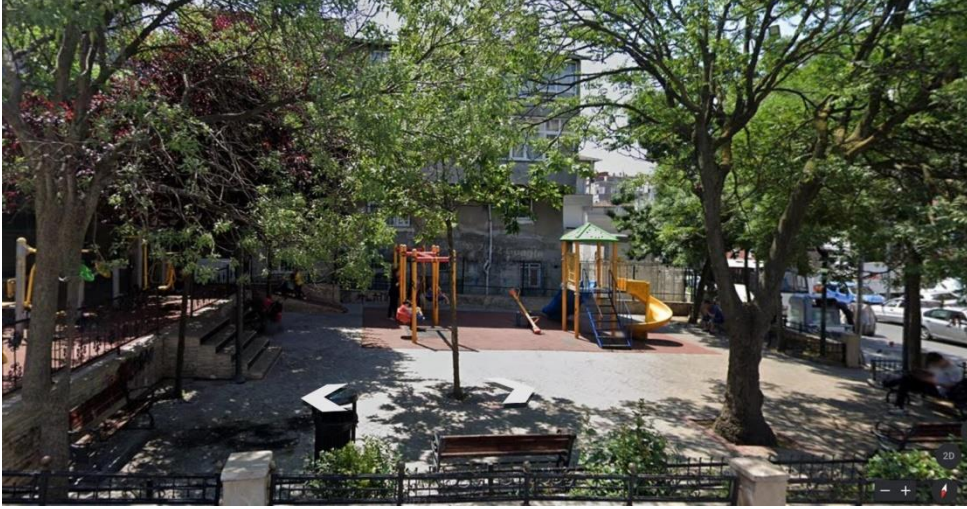
Şekil 5. Turgut Reis mahallesi'nde tamamlanan bir kentsel dönüşüm alanlarından bir tanesi (Kiptaş Konutları) (Anonim, 2022j).

Turgut Reis Mahallesi'nde 4 adet açık ve yeşil alan bulunmakta olup toplam alan 8157 m² dir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Turgutreis mahallesi yeşil alanları.

Parkın adı	Niteliği	Büyüklüğü (m ²)
Şehit Sedat Karaçor Parkı	Yeşil Alan	2.176
Turgut Reis Parkı	Park + Çocuk oyun alanı	1.220
Turgut Reis Mahalle Parkı	Meydan	4.200
Çocuk Oyun Alanı (400. Sokak Parkı)	Çocuk oyun alanı	5.61
TOPLAM		8157

Şekil 6. Turgut Reis Mahallesi çocuk oyun alanı (Anonim, 2022k).

Şekil 7. Turgut Reis mahalle parkı (Anonim, 2022l).

Turgut Reis Mahallesi mevcut açık ve yeşil alan bakımından oldukça yetersizdir. Kentsel dönüşüm alanları ile beklenen açık ve yeşil alan bakımından zengin yaşam alanları maalesef oluşturulamamıştır (Şekil 6, Şekil 7). Bu haliyle mahalleye kişi başına sadece 0,17 m² yeşil alan düşmektedir. Açık ve yeşil alanların yeterliliği kapsamında sosyal adalet bu mahallede sağlanamamaktadır.

3.2. Havaalanı Mahallesi

Kuzeyinde Oruç Reis, kuzeybatısında Turgut Reis, kuzeydoğusunda askeri alan, güneydoğusunda Kemer ve güneyinde Birlik Mahallesi bulunmaktadır (Şekil 8). Yüzölçümü, 52 ha olan Havaalanı Mahallesi'nin nüfusu 2022 verilerine göre 34.652 kişidir.

Şekil 8: Havaalanı mahallesi haritası (Google Earth, 2022).

Havaalanı Mahallesi ilçe genelinde 'Kentsel Dönüşüm' ün ilk başlatıldığı mahalledir (Altıntaş, 2017). Esenler Bölge Parkı'nın yanında bulunan alan, açık ve yeşil alanları bakımından oldukça yetersiz kalmıştır (Şekil 9, Şekil 10).

Şekil 9. Havaalanı Mahallesi kentsel dönüşüm konutları (Anonim, 2022m).

Şekil 10. Yüksek katlı kentsel dönüşüm konutları (Anonim, 2022m).

Çizelge 3. Havaalanı Mahallesi yeşil alanları.

Parkın adı	Niteliği	Büyüklüğü (m ²)
Şehit Şevki Eren Yatkın Parkı (Havaalanı Mahallesi Parkı)	Yeşil Alan	1.214
Esenler (Havaalanı) Bölge Parkı	Lunapark + Çocuk oyun alanı + cafe+spor alanları	42.000
TOPLAM		42.894

Toplam 44 bin 455 metrekarelik bir alana sahip olan Esenler Şehir Parkı'nın içinde spor alanları, koşu parkurları, fitness alanları, çocuk oyun alanları, lunapark, gezinti ve dinlenme alanları yer almaktadır (Çizelge 3) (Şekil 11, Şekil 12).

Şekil 11. Esenler şehir parkı, lunapark alanı (Damlar, 2017) (Anonim, 2022m).

Şekil 12. Şehit Şevki Eren Yatkın Parkı (Anonim, 2022n)

Havaalanı Mahallesi de mevcut açık ve yeşil alan bakımından oldukça yetersizdir. Kentsel dönüşüm alanları ile beklenen açık ve yeşil alan bakımından zengin yaşam alanları maalesef oluşturulamamıştır. Bu haliyle mahallede büyük bir bölge parkı olmasına rağmen kişi başına sadece 1,24 m² yeşil alan düşmektedir. Açık ve yeşil alanların yeterliliği kapsamında sosyal adalet bu mahallede de sağlanamamaktadır.

3.3. Çiftelhavuzlar Mahallesi

İlçenin en güneyinde bulunan mahallesidir. Yüzölçümü bakımından, 119 ha ile ilçenin en büyük ikinci mahallesidir (Şekil 13). Buna rağmen 2022 verilerine göre 2303 kişi ile ilçenin en düşük nüfuslu mahallesi olma özelliği taşır. Yıldız Teknik Üniversitesi bu mahalle sınırları içinde bulunmaktadır.

Şekil 13: Çiftelhavuzlar mahallesi haritası (Google Earth, 2022).

Şekil 14. Çifte Havuzlar mahallesi kentsel dönüşüm alanı (Anonim, 2022o).

Esenler Çiftehavuzlar Mahallesi Yıldız Teknik Üniversitesi kampüsünün bulunması nedeniyle açık ve yeşil alan olarak oldukça zengin görünse de yaklaşık 5000 m² büyüklüğe sahip Çiftehavuzlar Parkı mahallenin tek kamusal alanıdır. İlçenin en az nüfusuna sahip olmasına rağmen kişi başına 2,17 m² yeşil alan düşmektedir. Kentsel dönüşüm ile de beklenen yeşil alan artışı ve çocuk oyun alanı, spor alanı, dinlenme alanı gibi fonksiyon alanları ihtiyacı da sağlanamamaktadır (Şekil 14).

4. Tartışma ve Sonuç

Ülkemizde Cumhuriyeti döneminde başlayan kentleşme hareketi bu sektördeki emeğin şehirlere göçünü artırmış, 1950'li yıllarda tarımsal işgücü talebinde düşüşe neden olmuştur. Bu kadar büyük ölçekli bir nüfus artışına hazırlıklı olmayan büyük şehirlerde göçmenler nedeniyle konut sorunları ortaya çıkmış ve bu durum göçmenleri kendi konut sorunlarını çözmek zorunda bırakmıştır. Bu nedenle bu yıllardan itibaren hızlı ve sağlıksız bir şehirleşme başlamış, bunu plansız ve çarpık yerleşimler takip etmiştir. 17 Ağustos 1999 ve 23 Ekim 2011 depremleri sonucu ortaya çıkan büyük kayıplar da ülkemizdeki bu yanlış kentleşmenin sonuçlarını daha belirgin hale getirmiştir.

Gelişmiş ülkelerde kentsel dönüşüm uygulaması, kentin çöken alanını veya kentsel gelişimdeki değişikliklere göre yeniden canlandırmaktır. Türkiye'nin kentsel dönüşümü ise deprem tehdidi altında gerçekleştirildi ve halkın can ve mal kaybını önlemek ana amacıydı. 6306 sayılı Kanunda yer alan “risk alanları” ve “risk yapıları” ifadeleri bu durumu açıkça göstermektedir.

Giderek önem kazanan ve birçok uygulama alanına sahip olan kentsel dönüşüm uygulamalarının detaylı olarak incelenmeleri önemlidir. Geçiş bölgelerinde yaşayan insanların kullandıkları yaşam alanlarından ayrılması, yaşam tarzları ve gelirlerinde değişime neden olmaktadır. Özellikle dar gelirliler şehirden uzak yaşam alanlarına getirilmiş ve buna uyum sağlayamamışlardır. Bu, iş fırsatları, sosyo-kültürel çevre ve mekansal alışkanlıklarla ilişkileri bozma riskini taşımaktadır. Kentleşen bölgenin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısına göre alternatif bir model oluşturulması gerekmektedir. Tüm bu risklere rağmen kentsel dönüşüm mekânsal ve toplumsal bir zorunluluktur. Fiziksel mekanın değişimine ek olarak, kentsel dönüşüm çalışması, yaşam yapısının sosyal ve kültürel yönlerini de dikkate almalıdır. Farklı kent sorunlarına tek bir çözüm yerine, kente ve yaşam özelliklerine bağlı olarak farklı etkin çözümler üretilmesi gerekmektedir. Mekansal ve toplumsal değişimin bir arada olabilmesi için yasal altyapının geliştirilmesinin yanı sıra kurumsal yapı ve toplumsal bütünleşme gereklidir. Aksi takdirde, bu projeler sadece geçkondu ve kaçak yapılaşma sorunlarına çözüm getirmekle kalmayacak, aynı zamanda yeni ve farklı sorunların yanı sıra günümüzdeki gündeminden örnekler de sunacaktır.

Kentsel dönüşümün gerçekleştiği yer düzensiz bir alandır. Başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin kentsel gelişim tarihine ilişkin yapısal sorunlar, bu bölgelerde yaşayan insanların göç olanaklarının sınırlı olmasının temel nedenidir. Esenler bölgesi bunun en çarpıcı örneklerinden biridir. İstanbul'a gelen göçmen dalgasıyla birlikte Esenler'in nüfusu da hızla artmıştır. Mahallenin alt ve üst yapısı bu hızlı nüfus artışıyla baş edememiştir. Bu durum çevrede kaçak yapılaşma, altyapı, üstyapı ve plansız kentleşme sorunlarına neden olmuştur.

Kentsel yenileme alanında dikkat çeken bir diğer durum ise Esenler tarafından hayata geçirilen kentsel dönüşüm projesinde yeşil alan ve kamusal kullanım alanlarının çok az olmasıdır. Esenler'in hayata geçirdiği kentsel dönüşüm projesinde yeşil ve sosyal alanların olmaması, "kentsel dönüşüm" ve "yaşanabilir" kavramlarının boş kalmasına neden olmuş ve bu kavramların uygulanmasını engellemiştir. Bu nedenle kentsel imar projesinin beklenen hedeflerine ulaşabilmesi için projenin çok yönlü olarak ele alınması gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm projelerinde, mahallenin sosyal ve kültürel yapısını arka planda tutarak, habitatın ekonomik ve mimari yönleri de vurgulanmalıdır. Sosyal bilimler araştırmacıları bu sürece dahil edilmelidir. Kentsel geçiş bölgelerinde proje öncesi sosyolojik araştırma yapılması gereklidir. Kentsel dönüşüm sonrası yapılan değerlendirme çalışmaları ile sosyologların araştırma ve sonuçlarına dayalı olarak yeni kentsel dönüşüm projelerinin geliştirilmesi yönetim açısından da önemlidir. Bu çalışmalardan elde edilen

sonuçlarla uyumlu olarak kentsel dönüşüm projelerinden daha sağlıklı sonuçlar elde etmek mümkün olacaktır.

Çalışmaya konu olan Esenler İlçesinde yapılan kentsel yenileme çalışmalarında halkın katılımının dikkate alınmadığı saptanmıştır. Sadece yerel yönetimlerin ve yatırımcıların birlikte çalışması sonucu projeler hayata geçirilmiştir. Özellikle Çiftelavuzlar, Turgutreis ve Havaalanı Mahalleleri'nde yapılan çalışmaların bölge halkının özellikle rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılayamadığı görülmüştür. Olaya sadece konutların yenilenmesi olarak bakıldığından, çevre kalitesi üzerinde olumlu bir gelişme gerçekleştirilememiştir. Her üç mahallede de kişi başına düşen yeşil alan miktarları yetersiz olup, ihtiyaçları beklenen oranda karşılayamamaktadır. Açık ve yeşil alanların yeterliliği kapsamında sosyal adaletin bu mahallelerde sağlanamadığı görülmüştür.

Kentsel dönüşüm “sosyal, ekonomik, finansal, yasal, idari, kentsel ve şehir planlama, teknik, fiziksel, çevresel, demokratik ve katılımcı yönler, gayrimenkul değerlendirme yönü, dağıtım yönü” gibi pek çok faktörü içinde barındırmaktadır. Bu boyutların herbirinin süreç içerisinde ayrı bir rolü ve önemi vardır. Ancak olaya “sosyal adalet” yaklaşıldığında; kaynakların kullanımındaki “fayda ve zarar” dağılımındaki adaletsizlik, daha belirgin olarak gözlenmektedir.

Güler ve Turan (2020) yaptığı çalışmalarında “arazilerin kullanım amaçlarının saptanmasında tek yönlü yaklaşımların kentte yerleşim için uygun olmayan alanlar yaratabileceğinden bunun da alanlarda çevresel kaliteyi bozarak dengesizlik yaratabileceğinden” bahsetmiştir. Bu bağlamda kara alma süreçlerinde multidisipliner bir yaklaşımla detaylı bir ön envanter çalışma yapılması zorunludur. Aynı zamanda karar alma süreçlerinde bölge sakinlerinin de bu karar alma süreçlerine katılımının sağlanması ve değerlendirilmelerin buna göre yapılması sosyal adaletsizliğin önüne geçilebilecektir.

Parker (2013), İstanbul Tarlabası'nda yaptığı ve “kentsel dönüşüm projelerinin dışlayıcı mekanizmalarının mağdur ettiği bireyleri davranışlarını” incelediği çalışmada “kentsel dönüşümü ve kentsel dönüşümün dışlayıcı mekanizmalarının kurbanı olan toplulukların, sosyalleşme biçimleri ve davranışları üzerindeki etkilerini” araştırmıştır. Çalışma da görüldüğü üzere bir toplumda yaşayan Roman/Çingene ve diğer grupların sosyal adalet ve kent bağlamında sosyal profilleri üzerine mukayeseli çalışmaların yapılmadığında sosyal adaletin sekteye uğradığı görülmüştür (Çakır, 2017).

Bu nedenle bu tarz çalışmalarda, bölge sakinlerinin karar alma süreçlerine katılımı önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Katılımcı yaklaşımlar sosyal adaleti sağlamada önemli bir role sahiptir.

Kentsel dönüşümde asıl konu söz konusu yaşam alanının sadece fiziksel altyapılarının değil, aynı zamanda orada yaşayan halkın da ihtiyaçlarının doğru olarak ele alınmasıdır.

Bir kent sadece binalardan ibaret değildir. Kenti kent yapan birçok unsur vardır. Bu unsurların tümünün birbiriyle ilişkisi incelenmeli ve bunun sonucunda da sürdürülebilir kentsel politikalar üretilmelidir. Ancak bu taktirde mekânsal ve sosyal uyumluluk yakalamak mümkün olabilecektir.

Dinçer (2014)'in de söylediği gibi Türkiye eşitlik ilkesini kabul eden, sosyal ve hukuk devletidir. Eşitlik ilkesinin gerçekleştirilebilmesi için eşitlik kavramı düzenlenen kanunlarla günlük hayata yansıtılmalıdır. Sosyal adaletin sağlanabilmesinin tek yolu budur.

Ülkemizde özellikle büyük şehirler Esenler örneğinde de görüldüğü gibi çok sayıda riskli yapıya sahiptir. Bu durumda hem bu riski ortadan kaldırmak hem de bozulan yıpranan kent yaşamını yeniden düzenlemek ancak planlı kentsel dönüşüm projeleriyle mümkün olabilecektir. Bu çalışmaların başarılı olarak kabul edilebilmesi için de kamu yararı anlayışıyla olaylara yaklaşmak zorunluluğu bulunmaktadır.

Bunun gerçekleştirilmesi için de sosyal adaleti zedelemeyen, sosyal eşitsizlikleri en aza indiren hukuki bir dayanağın bulunması gerekmektedir. Bu sonuca ulaşabilmek için sağlam bir hukuki temel üzerinde, uzman-halk-kamu-özel sektörü çerçevesinde çalışmalar yürütülmelidir. Hedeflenen sonuçlara ulaşmak ve “Sosyal Adaleti” sağlamak ancak bu şekilde mümkün olabilecektir.

Kaynaklar

Altıntaş, U. (2017). ‘İstanbul ili Esenler ilçesinin kamusal yeşil alanlarının peyzaj mimarlığı bakımından değerlendirilmesi’. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.

Angın, M. (2017). ‘İstanbul Esenler’de (Çifte Havuzlar-Havaalanı-Turgut Reis Mahallelerinde) kentsel dönüşüm projelerinin sosyal ve mekânsal yansımaları’, Yüksek Lisans Tezi. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.

Anonim, (2022a). <https://esenler.bel.tr/sehir-rehberi/kent-rehberi/> (Erişim Tarihi: 10/08/2022)

Anonim, (2022b). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500> (Erişim Tarihi: 10/08/2022).

Anonim, (2022c). <https://www.google.com/maps/place/Esenler%2F%C4%B0stanbul,+T%C3%BCrkiye/@41.1119567,28.8798481,12z/data=!4m5!3m4!1s0x14caafe253f39f9b>

:0x349572fb9a436310!8m2!3d41.0794133!4d28.8538545?hl=tr-TR (Erişim Tarihi: 06/07/2022).

Anonim, (2022d). <https://www.nufusune.com/esenler-ilce-nufusu-istanbul> (Erişim Tarihi: 12/07/2022).

Anonim, (2022e). <https://www.endeksa.com/tr/analiz/istanbul/esenler/tuna/demograf> (Erişim Tarihi: 06/07/2022).

Anonim, 2022f. <https://sehirplanlama.ibb.istanbul/esenler-ilcesi/> (Erişim Tarihi: 10/08/2022).

Anonim, (2022g). <https://www.google.com/maps/place/Turgut+Reis,+34235+Esenler%2F%C4%B0stanbul/@41.060511,28.8648796,1380m/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x14cabaabb61419d7:0x957efac69f9fdab8!8m2!3d41.0615719!4d28.8640496> (Erişim Tarihi: 10/08/2022)

Anonim, (2022h). <https://emlakkulisi.com/esenlerde-hangi-mahalle-nasil-donusuyor/235328> (Erişim Tarihi: 30/07/2022).

Anonim, (2022ı). <https://phohen.com/tr/post/esenler-turgutreis-kentsel-donusum-projesi/663088> (Erişim Tarihi: 30/07/2022).

Anonim, (2022j). <https://www.facebook.com/esenlerbelediye/videos/turgut-reis-ve-oru%C3%A7-reis-kentsel-d%C3%B6n%C3%BC%C5%9F%C3%BCm-konutlar%C4%B1-drone-%C3%A7ekimi/920964358024260/> (Erişim Tarihi: 12/08/2022).

Anonim, (2022k).
<https://earth.google.com/web/@41.05802848,28.86030745,75.74799382a,0d,60y,163.35549509h,88.26521333t,0r/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x14cabaabb61419d7:0x957efac69f9fdab8!8m2!3d41.0615719!4d28.8640496> (Erişim Tarihi: 12/08/2022).

Anonim, (2022l). <https://earth.google.com/web/@41.06427854,28.86606178,105.86049652a,0d,60y,200.33165173h,84.25022336t,0r/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x14cabaabb61419d7:0x957efac69f9fdab8!8m2!3d41.0615719!4d28.8640496> (Erişim Tarihi: 12/08/2022).

Anonim,2022m.
<https://earth.google.com/web/@41.0586781,28.8718475,108.3509858a,773.18098797d,35y,323.94962955h,45t,0r/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x14cabaabb61419d7:0x957efac69f9fdab8!8m2!3d41.0615719!4d28.8640496> (Erişim Tarihi: 30/07/2022).

Anonim, (2022n).
<https://earth.google.com/web/@41.05775237,28.86988215,104.10260773a,0d,60y,>

191.02194155h,89.28087175t,0r/data=IhoKFm1jbjZES3JubFRFZ2RHNkxTTml6WncQA
g (Erişim Tarihi: 06/08/2022).

Anonim, (2022o). <https://esenler.bel.tr/haberler/genel/ciftehavuzlar-askida/#gallery-7>
(Erişim Tarihi: 10/08/2022).

Corburn, J. (2017). Urban Place and Health Equity: Critical Issues and Practices, *International Journal of Environmental Research and Public Health, Journals IJERPH* Volume 14 Issue 2 10.3390/ijerph14020117.

Gelobter, M. (1994). The Meaning of Urban Environmental Justice. *Fordham Urban Law Journal*, 21(3), 841-856.

Çagla, H. (2007). ‘Kentsel dönüşüm çalışmalarının mülkiyet kullanımına olan etkisi üzerine bir araştırma ve Konya örneği’, Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Çakır, M. (2017). ‘Kentsel dönüşüm mekânlarında sosyal adalete ilişkin nitel bir çalışma: Konya örneği’, Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Diñer, B. (2014). ‘Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Adalet’, T.C. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Elgin, F.C. (2008). ‘Kentsel Dönüşüm Projelerinde Kullanıcı Katılımının Önemi – Pangaltı Örneği’. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimari Tasarım Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ergenekon, T. (2003). *Urban Regeneration and Urban Design*, Uluslararası 14. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Bildirisi, Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım Sempozyum Kitabı, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 192-204.

Google Earth, (2022). Google Maps, , <https://www.earth.google.com> (Erişim Tarihi: 11/07/2022).

Örçen Güler, İ., Turan, A. (2020). Kentsel Çevresel Adalet ve Kent Planlaması İlişkisi. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5, 7-20.

Parker, G.A.M. (2013). ‘Producing Confrontational Alterity: Urban Regeneration In Tarlabaşı, Istanbul’. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.

Polat, S. (2005). ‘Mimarlık ve Kentsel Yaşam Kalitesinin Sağlanmasında Dönüşüm Projelerinin Rolü: BursaSantral Garaj Bölgesi Örneği’, Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış), Uludağ Üniversitesi, 7-84.

Şahin S. Z. (2003). 'İmar Planı Değişiklikleri ve İmar Hakları Aracılığıyla Yanıltıcı Kentsel Dönüşüm Senaryoları', TMMOB Şehir Plancıları Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Der. P. P. Özden, İ. Karakaş, S. Turgut, H. Yakar, D. Erdem, N. Palaoglu, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2003.

TDK (2022). Türk Dil Kurumu sözlük resmi internet sitesi. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 04/08/2022).

Yerebasmaz, H. (2006). 'Gerze kentsel dönüşüm örneğinin incelenmesi üzerine bir araştırma', Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.